

Muži a otcovství

Spolufinancováno
Evropskou unií

To je
rovnost

Úřad vlády České republiky

V posledních letech se role mužů ve vnímání otcovství dramaticky změnila. Muži se stále více hlásí o slovo v péči o děti a doplňují tím silný hlas žen, které usilují o vyšší rovnost ve sféře ekonomického a veřejného života. Obě cesty vedou k posílení rovnosti jako zásadní hodnoty demokratických společností. Tento dokument poskytuje základní informace pro rozhodnutí, která se týkají vyššího zapojení mužů do péče o děti.

Pracovní skupina muži a rovnost žen a mužů Rady vlády pro rovnost žen a mužů:

Josef Petr (Liga otevřených mužů), **Martin Fafejta** (Univerzita Palackého v Olomouci) **a kol. (2024).**

Policy brief byl vytvořen na základě zprávy Sociální podmínky otcovství v České republice.

Co je aktivní otcovství?

Aktivní otec je muž, který se iniciativně zapojuje do péče o děti a jejich životní prostor, včetně péče o domácnost. To vyžaduje přímý a nezprostředkovaný vztah k dítěti, tedy každodenní osobní přítomnost, důvěrné citové pouto i fyzickou péči již od narození dítěte.

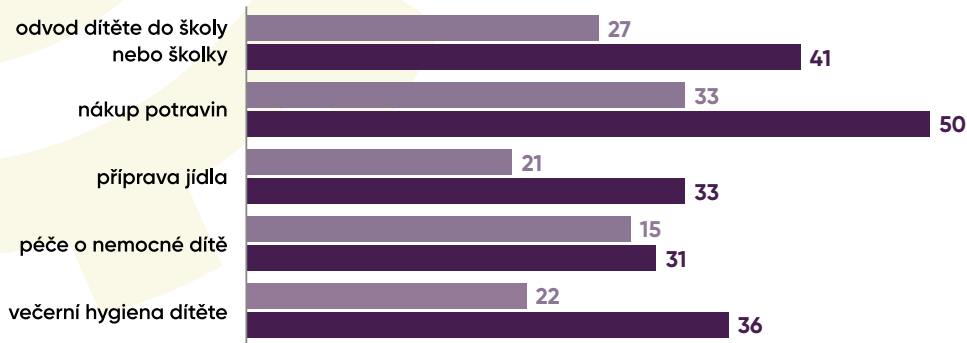
Výzkumy ukazují, že tátové se v poslední dekádě začali **zapojovat do péče o děti výrazně více**, a to už od nejútlejšího věku dítěte. Například podíl mužů doprovázejících děti k lékaři či lékařce se mezi lety 2010 a 2020 zdvojnásobil. Podobný vývoj můžeme vidět i u dalších činností souvisejících s péčí o děti, jako je koupání, noční vstávání k dětem, přebalování nebo uspávání.

Dostupná data ukazují také poměrně vysoký potenciál v zájmu mužů nastoupit alespoň na část rodičovské dovolené. Podle posledního výzkumu by šlo na rodičovskou alespoň na nějakou dobu až 70 % mužů. Postupně se mění i názory společnosti, která zapojování mužů do péče o děti vítá a očekává ho v mnohem větší míře než v minulosti. Téma aktivního zapojení mužů do péče o děti se věnuje také řada národních i mezinárodních dokumentů a strategií.

Péče není jen o otcovství

Téma péče je mnohem širší. Vyšší zapojení mužů je velmi důležité například i v péči o stárnoucí rodiče, o děti v pěstounské péči, v sešíváných rodinách, pečovatelských profesích nebo celkově v pracovním prostředí.

Podíl zapojení otců* dle deklarace (srovnání výzkumů z roku 2010 a 2020, v %)

*ve věku 25–54 let s nezletilými dětmi

■ 2010 (výzkum Podoby otcovství)
■ 2020 (výzkum Aktivní otcovství)

Jsou všichni otcové aktivní?

V zapojení mužů do péče jsme svědky pozitivní změny, která se však zdaleka netýká celé společnosti a nedosahuje potřebné míry. Tato změna naráží na následující překážky, které spolu navzájem úzce souvisí:

Stereotypní rozdělení rolí – ačkoliv se mění hodnotové postoje mužů směrem k rodině a péči o děti, většina rodičovských párů stále volí (často ze zvyku nebo nedostatku možností) tradiční rozdělení rolí, kdy je žena primární pečovatelkou a muž živitelem rodiny. Většina pozitivních změn toto nastavení pouze koriguje – muži se na péči stále více podílí, nevstupují ale do role hlavního pečovatele.

Rozdíly v odměňování – pro většinu rodin je stále finančně nevýhodné, aby muž věnoval svůj čas rodině místo práce. To je také nejčastější důvod, proč na rodičovské dovolené zůstává stále maximálně 2 % mužů a ani ti, kteří by o to jevíli zájem, na ni nenastupují. Odstranění této bariéry může být dosaženo zejména tím, pokud dojde ke zlepšení rovného odměňování mužů a žen. Ve výsledném efektu to pak bude mít pozitivní dopad na obě pohlaví.

Počet osob čerpajících rodičovský příspěvěk (2018–2022, průměrný měsíční počet)

Předsudky – ve společnosti stále přetrvává názor, že matka je primární (přirozenou) pečovatelkou a otec není a ani nemůže být stejně kompetentním rodičem. Rodičovství je však u mužů, stejně jako u žen, výsledkem procesu učení, nikoliv přirozeného nastavení závislejícím na pohlaví. Muži mohou být stejně kvalitními rodiči jako ženy, pokud jsou pro to motivováni a nejsou jim v tom kladeny překážky.

Nízká podpora ze strany státu – podpora otcovství (i rodičovství celkově) je v Česku oproti jiným evropským zemím stále velmi nízká. Po mnoha letech dnes již čeští muži mohou čerpat otcovskou dovolenou po narození dítěte. Řada evropských zemí má však mnohem širší politiky, které se zaměřují na zapojení druhé pečující osoby do péče o dítě.

Nízká podpora ze strany zaměstnavatelů – již přibývá osvětlených firem, které muže považují za plnohodnotné rodiče. Příkladem mohou být ty, které nabízí otcovskou nad rámec státem garantovaných dvou týdnů nebo kde vysoce postavení manažeri odchází na rodičovskou dovolenou. Řada firem však stále uvažuje o sladění práce a rodiny pouze v souvislosti se ženami. Sladění rodinného a pracovního života (work-life balance) se však týká i mužů, a to i v případě, že nejsou primárními pečovateli.

Generační rozdíly a moc – mezi různými generacemi mužů mohou existovat rozdíly v přístupu k otcovství.

Proč jsou tátové důležití pro společnost?

Podle zahraničních výzkumů ze Skandinávie, USA nebo Velké Británie mají aktivní tátové pozitivní vliv na psychosociální vývoj svých dětí. Jejich aktivní zapojení přináší u dětí nižší pravděpodobnost vývojových problémů i lepší studijní výsledky.

Zapojení mužů do života rodiny má také **pozitivní vliv na oba partnery**. Muži i ženy reflektují lepší fyzické i psychické zdraví, snižuje se pravděpodobnost partnerské krize a rozvodu. Výrazně se také zvyšují možnosti žen v uplatnění na trhu práce a posiluje se vztah dětí ke svým otcům. Zde je vidět, že vyšší genderová rovnost je prospěšná nejen pro ženy, ale i pro muže a jejich děti.

Otcovství je velmi barevné

Prožívání „otcovské“ identity i to, jak konkrétně muži pečují, se může velmi lišit individuálně i v různých sociálních skupinách. Roli může hrát věk rodičů i dítěte, skutečnost zda je rodičovství biologické nebo sociální (např. v sešíváných rodinách) nebo vliv kultury a hodnot sdílených v rodině.

Tátou i po rozvodu

Stereotypní vnímání muže jako méně schopného a důležitého rodiče se stále často odráží také v porozvodovém uspořádání péče o děti, přičemž nejde jen o stereotypní chování OSPOD či soudů – v této problematice se odráží celkový přístup společnosti. V současné době roste obliba intenzivnějšího sdílení péče mezi rodiči i po rozvodu, včetně tzv. střídavé či společné péče, která je podle výzkumů adekvátním a pro dítě prospěšným porozvodovým uspořádáním. I v této oblasti je však stále velký prostor pro posun pozitivním směrem. Od roku 2012 do roku 2022 klesl podíl případů, kdy soud svěřil dítě do výhradní péče matky, o více než 15 % (z 86,6 % na 71,4 %). Zároveň narostl téměř čtyřikrát počet případů, kdy bylo dítě i po rozchodu partnerů **svěřeno do péče oběma rodičům** (z 5,2 % v roce 2012 na 20,2 % v roce 2022), přičemž např. ve Skandinávii, která se pyšní větší genderovou rovností a tím i menší genderovou dělbou práce, je to více než třetina všech dětí po rozchodu jejich rodičů.

Doporučení

Co mohou udělat otcové?

- Být aktivními otci.
- Zapojovat se do péče o dítě také v roli primárního pečovatele (např. vystřídáním se na rodičovské dovolené).
- Mluvit o své zkušenosti a sdílet, co jim péče o dítě do života přináší.

Co mohou udělat matky?

- Důvěřovat mužům a podpořit je v jejich aktivní roli v péči o děti.

Co může udělat stát?

- Podporovat opatření vedoucí k snižování rozdílu v odměňování žen a mužů.
- Pravidelně valorizovat rodičovský příspěvek.
- Zavést nepřenositelnou část rodičovské dovolené, tak jak to požaduje směrnice Evropského parlamentu a Rady o rovnováze mezi pracovním a soukromým životem rodičů a pečujících osob.
- Sledovat a publikovat data týkající se zapojení mužů do péče o děti.
- Provádět osvětové aktivity cílené na větší zapojení mužů do péče a odstraňování genderových stereotypů spojených s touto oblastí.

- Naplňovat relevantní opatření ze Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030 a Strategie rodinné politiky 2023–2030.

Co mohou udělat firmy?

- Podporovat své zaměstnance a zaměstnankyně v péči o děti bez ohledu na pohlaví.
- Přizpůsobit interní komunikaci tak, aby oslovovala i pečující muže.
- Zavádět specifická vnitřní opatření na posílení zaměstnaných otců v péči o děti.
- Zpracovat strategii zaměřenou na potřeby pečujících, reflektující potřeby otců.
- Nechat si zpracovat genderový audit.

Co mohou udělat OSPOD a soudy?

- Průběžně se vzdělávat o genderových stereotypech v souvislosti s rozhodováním o svěření dítěte do péče.
- V případě absence domácího násilí podporovat dosažení dohody mezi rodiči a právo dítěte na péči ze strany obou rodičů, včetně pravidelných osobních kontaktů, v souladu s Úmluvou o právech dítěte.

Co může udělat akademický a neziskový sektor?

- Poskytovat služby a spolupracovat se státem a soukromým sektorem na vyšším zapojování otců do péče.
- Sbírat a analyzovat data, která mohou pomoci lépe zmapovat sdílení péče mezi rodiči bez ohledu na to, který z nich čerpá rodičovský příspěvek.
- Zaměřit se na zkoumání různých podob otcovství (např. v duhových rodinách, mužů-primárních pečovatelů, otcovství samoživitelů).

**Seznam zdrojů
a více informací**

Tento policy brief

je součástí balíčku pěti dokumentů, které se zaměřují na různé aspekty genderové rovnosti s důrazem na muže.

Policy brief muži a moc ve veřejné správě

Policy brief muži a násilí

Policy brief muži a otcovství

Policy brief muži a vzdělávání

Policy brief muži a zdraví

Policy briefy vznikly na půdě **Pracovní skupiny muži a rovnost žen a mužů**, která je jedním z poradních orgánů **Rady vlády pro rovnost žen a mužů**. Rada, stálý poradní orgán vlády, se věnuje vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže. V obou orgánech zasedají odborníci a odbornice z řad státní správy, akademické sféry či neziskového sektoru.

Funkci sekretariátu Rady vlády pro rovnost žen a mužů zajišťuje **Odbor rovnosti žen a mužů** Úřadu vlády ČR. Odbor se také věnuje tvorbě a vyhodnocování vládních politik a opatření pro zlepšení situace v oblasti genderové rovnosti na celostátní úrovni. V této souvislosti zejména sleduje naplňování Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021–2030.

**Pracovní skupina muži
a rovnost žen a mužů**

**Webové stránky
To je rovnost**

